

MUJAD Marmara Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi
e-ISSN 2980-2822 Cilt:17 / Sayı:1 / Haziran 2026

Gönderim Tarihi: 14.10.2025 / Kabul Tarihi: 09.01.2026

Derleme Makale

Ofis İç Mimarisinde Esneklik ve Sürdürülebilirlik İlişkisi: David Chipperfield Tasarımları Üzerinden Bir İnceleme

İrem Zülal KARABİNA

ORCID NO: 0009-0000-6632-7610

Yüksek Lisans, 433219@ogr.ktu.edu.tr, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü,
İç Mimarlık, Trabzon.

Özge İSLAMOĞLU

ORCID NO: 0000-0003-4801-2097

Doç. Dr., ozgeislamoglu@ktu.edu.tr, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık,
Trabzon.

Öz

Günümüz iş dünyasında yaşanan hızlı ve dinamik değişimler, ofis iç mimari tasarımlarının esnek ve çok fonksiyonlu mekânlar yaratma yönünde evrilmesini zorunlu kılmaktadır. Ofisler artık, yalnızca çalışma alanı olmanın ötesinde, çalışanların konforunu ön planda tutan, iş birliğini teşvik eden ve yaratıcılığı destekleyen çok yönlü ortamlara dönüşmektedir. Bu dönüşüm, iş verimliliğini artırmanın yanı sıra çalışanların ihtiyaçlarına duyarlı ve adaptif çözümler sunmayı hedeflemektedir. Bu çalışmada, ofislerde esneklik ve sürdürülebilirlik yaklaşımı; plan tipi, kullanılan malzemeler, donatılar, aydınlatma stratejileri, yeşil alan düzenlemeleri ve sürdürülebilirlik ile sertifikasyon kriterleri çerçevesinde analiz edilmektedir. Araştırmanın temel amacı, bu parametrelerin ofis tasarımlarında ne ölçüde uygulandığını ortaya koymak ve esnekliği nasıl desteklediklerini belirlemektir. Çalışmanın kapsamı, çağdaş mimarlığın önemli isimlerinden Pritzker Ödüllü David Chipperfield'ın ofis projeleri ile sınırlı tutulmuş, seçilen projeler teknik çizimler, görsel dokümanlar ve proje raporları aracılığıyla detaylı bir şekilde incelenmiştir. Böylece, modern ofis tasarımlarında esneklik kavramının somut örnekler üzerinden değerlendirilmesi sağlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: esneklik, sürdürülebilirlik, stratejiler, ofis tasarımı, David Chipperfield

MUJAD Marmara Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi
e-ISSN 2980-2822 Volume:17 / No:1 / June 2026

Submission Date: 14.10.2025 / **Acceptance Date:** 09.01.2026

Review Article

The Relationship Between Flexibility and Sustainability in Office Interior Architecture: An Examination Through David Chipperfield's Designs

İrem Zülal KARABİNA

ORCID NO: 0009-0000-6632-7610

M.A. Student, 433219@ogr.ktu.edu.tr, Karadeniz Technical University, Graduate School of Natural and Applied Sciences, Interior Architecture, Trabzon.

Özge İSLAMOĞLU

ORCID NO: 0000-0003-4801-2097

Assoc. Prof. Dr., ozgeislamoglu@ktu.edu.tr, Karadeniz Technical University, Faculty of Architecture, Department of Interior Architecture, Trabzon.

Abstract

In today's rapidly changing and dynamic business environment, interior office design is increasingly required to evolve toward creating flexible and multifunctional spaces. Offices are no longer merely places of work; they are transforming into multifaceted environments that prioritize employee comfort, foster collaboration, and support creativity. This transformation aims not only to enhance work efficiency but also to provide adaptive solutions that are responsive to employees' needs. In this study, the concepts of flexibility and sustainability in office environments are analyzed within the framework of plan typology, material selection, furniture components, lighting strategies, green space arrangements, and sustainability and certification criteria. The primary aim of the research is to reveal the extent to which these parameters are implemented in office designs and to determine how they support spatial flexibility. The scope of the study is limited to office projects designed by Pritzker Prize-winning architect David Chipperfield, and the selected projects are examined in detail through technical drawings, visual documentation, and project reports. In this way, the concept of flexibility in contemporary office design is evaluated through concrete examples.

Keywords: flexibility, sustainability, strategies, office design, David Chipperfield

Extended Abstract

Introduction: In contemporary architecture, office spaces have transcended their conventional role as mere workplaces and have evolved into living environments that respond to users' physical, psychological, and social needs while fostering interaction, comfort, and productivity. The rapid development of digital technologies, the diversification of work models—including remote and hybrid systems—and the global awareness of sustainability have profoundly transformed how office interiors are designed and organized. Within this transformation, flexibility has become one of the core principles of architectural design. Flexibility enables spaces to adapt easily to different user profiles, changing functional requirements, and evolving organizational structures. Sustainability, on the other hand, ensures that these environments remain durable, efficient, and ethically responsible in environmental, economic, and social terms. When combined, these two concepts form the foundation of an integrated design approach. Flexibility and sustainability together signify not only spatial transformation capacity but also a design philosophy grounded in user well-being, energy efficiency, and environmental awareness. In this context, the coexistence of these principles constitutes a major determinant of contemporary office design and architectural production.

Aim of the Study: The primary aim of this study is to examine the relationship between flexibility and sustainability in office interior architecture through the projects of David Chipperfield Architects. The research seeks to uncover how flexible spatial strategies and sustainable design principles are integrated within contemporary office buildings and how this integration contributes to both aesthetic and functional aspects of architectural design. Within this framework, the study focuses on how user-oriented, environmentally sensitive, and long-lasting workspaces are constructed in Chipperfield's architectural practice. It also aims to reveal how key concepts such as adaptability, energy efficiency, and material sustainability are reflected in his architectural language and implemented across different projects.

Methodology: The research adopts a qualitative methodology that combines literature review, visual documentation, and architectural analysis within a multi-layered framework. The data set consists of thirty-three office projects designed by David Chipperfield Architects between 1987 and 2023. Among these, five projects that best represent the principles of flexibility and sustainability were selected for detailed examination: Karl Office Building, Morland Mixité Capitale, Moganshan Road Office, One Pancras Square, and Novartis Laboratory Building. Each project was analyzed according to parameters such as plan typology, spatial organization, material selection, lighting and ventilation strategies, furniture layout, green area integration, and sustainability certification criteria. Technical drawings and three-dimensional visuals were examined to interpret the underlying design logic and to determine how flexible spatial arrangements and sustainable strategies were realized in practice.

Findings: The findings indicate that flexibility and sustainability are systematically and complementarily integrated in David Chipperfield's architectural practice. The analyzed office buildings feature open-plan layouts, modular divisions, movable partitions, and reconfigurable areas that can easily adapt to different user profiles, work teams, and operational needs. This spatial flexibility enables long-term adaptability to evolving functions and enhances user experience. In Chipperfield's architectural language, natural lighting and ventilation strategies hold a central position. Large openings, high ceilings, and transparent façade systems allow daylight to penetrate deep into the interior, thereby

reducing energy consumption and increasing visual comfort. The use of recycled, locally sourced, and durable materials minimizes environmental impact while improving the buildings' life-cycle performance. The inclusion of green roofs, courtyards, and open social areas strengthens users' connection with nature, supporting both physical and psychological well-being. In terms of energy efficiency, the projects employ passive energy systems compliant with LEED, BREEAM, and HQE standards, integrating natural ventilation, water recycling, and heat recovery systems. As a result, a balanced relationship is established between aesthetic simplicity and environmental responsibility, with spatial flexibility functioning as a key tool that reinforces sustainability.

Conclusion: This study concludes that in David Chipperfield's office architecture, flexibility and sustainability are not merely technical parameters but holistic design principles grounded in environmental ethics, user well-being, and social responsibility. The examined projects demonstrate that flexibility in modern office design extends beyond spatial transformation capacity and constitutes an essential dimension of social, economic, and ecological sustainability. Chipperfield's architectural approach provides an exemplary model where adaptable spatial systems, sustainable material use, and energy-efficient solutions converge to create long-lasting, human-centered work environments. Through this integration, his buildings enhance spatial performance, extend building life cycles, and reduce resource consumption while promoting user satisfaction, productivity, and environmental awareness. Consequently, the study contributes to a deeper understanding of how flexibility and sustainability can coexist as complementary strategies in contemporary architectural practice. Future research may expand upon this framework through comparative analyses of other architects' works, further enriching the discussion on the universal design principles that connect adaptability, ecological sensitivity, and human-centeredness within the built environment.

Keywords: flexibility, sustainability, strategies, office design, David Chipperfield

Giriş

Ofisler, içindeki çalışanların faaliyetlerine bağlı olarak şekillenen ve farklı hiyerarşik yapılar aracılığıyla çeşitli sosyal ilişkilerin kurulmasına ortam sağlayan mekânlardır (Altınok Kayan ve Tuncel, 2016). Yirminci yüzyılın son çeyreğinde kişisel bilgisayarların ve internetin yaygınlaşmasıyla birlikte, geçmişteki hiyerarşik çalışma sistemleri yerini güvene dayalı ve kolektif yapılar içeren daha yatay örgütlenmelere bırakmıştır (Castells, 1996). Bu değişim, yönetici grupların çalışanların ruh hâline önem verdiği, iletişimin verimlilik üzerinde doğrudan etkili olduğu yeni bir çalışma kültürü yaratmıştır.

Çalışma ortamları da bu dönüşüme paralel olarak kullanıcı gereksinimlerine uyum sağlayacak biçimde yeniden şekillenmektedir (Watson, 2004). Ofis tasarımında önemli olan yalnızca estetik değil, aynı zamanda kullanıcıların fiziksel, mekânsal, psikososyal, teknolojik ve ekonomik gereksinimlerini dengeli biçimde karşılayabilmektir (Tezel, 2007; Çimen, 2008). Bu gereksinimler, kullanıcıların rahatlık, verimlilik, güvenlik ve psikolojik bütünlük açısından tatminini amaçlamaktadır. Çevresel psikoloji literatürü, bireylerin mekânla kurduğu ilişkinin hem fiziksel çevre özelliklerinden hem de bu çevrenin kişilerarası ilişkiler, davranışlar ve deneyimler üzerindeki etkilerinden beslendiğini vurgulamaktadır (Gürkaynak, 2019). Atasoy (1973) ise bireylerin mekândaki eylemlerini etkin ve verimli bir biçimde gerçekleştirmeleri için hem fiziksel hem de psikolojik koşulların dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır.

Fiziksel gereksinimler arasında mekânsal düzenleme, aydınlatma, havalandırma ve güvenlik ön plandayken; psikososyal gereksinimler bireylerin mahremiyet, estetik beklentiler ve sosyal etkileşim ihtiyaçlarını karşılamayı hedeflemektedir (Altman, 1975; Devlin, 2001). Özellikle çevresel psikoloji literatüründe, bu iki tür gereksinimin dengeli biçimde karşılanması, mekânsal konforun temel koşulu olduğu belirtilmektedir (Stokols, 1992; Clements-Croome, 2005). İnsan-mekân ilişkilerinde bireyin hem fiziksel hem de psikolojik ihtiyaçlarının gözetilmesi, yaşam kalitesiyle doğrudan ilişkilidir (Proshansky ve diğ., 1970; Gifford, 2014).

Bu bağlamda, ofis yapılarının kullanıcıların yalnızca mevcut değil, gelecekte değişebilecek ihtiyaçlarına da karşılık verebilmesi; tasarım sürecine esneklik ve sürdürülebilirlik ilkelerinin bütüncül biçimde entegre edilmesini gerektirmektedir. Esneklik, kullanıcıları tasarım sürecine dâhil etme, mekânları yeniden düzenlenebilir hâle getirme, çok amaçlı kullanım imkânı sunma ve teknolojik gelişmelere uyum gibi özellikleri kapsamaktadır (Becker ve Steele, 1995). Esnek tasarımlar, farklı çalışma biçimlerine uyum sağlamanın yanı sıra kişiselleştirme, mahremiyet ve sosyal etkileşim gibi değişken ihtiyaçlara da yanıt verebilmektedir (Duffy, 1997; Appel-Meulenbroek ve diğ., 2011).

Sürdürülebilirlik ise yalnızca çevresel etkilerin azaltılmasıyla sınırlı kalmaz; doğal kaynakların verimli kullanımı, enerji tasarrufu, iç mekân hava kalitesi ve doğal aydınlatma gibi pasif tasarım stratejilerini de içermektedir (Clements-Croome, 2005). Bunun yanında ekonomik ve sosyal sürdürülebilirliği de gözeterek yapıların yaşam döngüsü boyunca işlevselliğini ve kullanıcı memnuniyetini koruyacak

tasarım çözümleri üretmeyi hedeflemektedir. Esneklik ile sürdürülebilirliğin birlikte ele alınması, yalnızca kaynak tüketimini optimize etmekle kalmamakta, aynı zamanda uzun ömürlü, uyarlanabilir mekânlar yaratılmasına olanak tanımaktadır.

Bu bağlamda, ofis yapıları sadece fiziksel konforun değil, aynı zamanda sürdürülebilir çevresel kalite ve psikolojik iyilik hâlinin desteklendiği mekânlar olmalıdır (Vischer, 2007).

Son yıllarda yapılan araştırmalar, ofis tasarımının teknolojik gelişmeler, esneklik, sürdürülebilirlik ve pandemi sonrası ihtiyaçlar gibi çok boyutlu parametreler çerçevesinde ele alındığını göstermektedir. Altınok Kayan ve Tuncel (2016), teknolojinin esneklik üzerindeki etkilerine odaklanırken; Çağatay ve diğ. (2017) açık ofis düzenlemelerinin çalışan motivasyonu üzerindeki etkisini incelemiştir. Göçer, Karahan ve Oygür İlhan (2018) akıllı ofislerde esnek mekânların kullanıcı memnuniyetine katkısını değerlendirirken; Gerçek (2020), geleneksel ve yenilikçi işyeri modellerinin karşılaştırmasını yapmıştır. Canbolat ve Ergin (2020) hazır ofisler bağlamında otelleme ve paylaşımlı masa kavramlarını tartışırken; Eke (2021), yaratıcılığı destekleyen paylaşımcı ofis ortamlarını irdelemiştir. Ergenç, Ultav Tuna ve Paykoç Özçelik (2024) ise paylaşımlı ofislerde kullanıcıların kontrol konusundaki memnuniyetini analiz etmişlerdir. Benzer biçimde, uluslararası literatürde de ofis tasarımına ilişkin dönüşüm, geniş bir perspektiften ele alınmaktadır. Pandemi sonrasında yaygınlaşan hibrit çalışma modelleri, ofislerin yalnızca bireysel çalışma alanları olarak değil, iş birliği, sosyalleşme ve kurumsal aidiyeti destekleyen mekânlar olarak yeniden ele alınmasına neden olmuş; bu durum çalışma ortamlarının mekânsal gereksinimlerini önemli ölçüde değiştirmiştir (Schuller ve diğ., 2025). De Been ve Beijer (2014), aktiviteler üzerinden kurgulanan esnek ofis ortamlarının çalışan performansı üzerindeki etkilerini incelemiştir. Bergsten, Wijk ve Hallman (2022), aktivite temelli çalışma ortamlarına geçiş sürecinde kullanıcıların planlama ve uygulama faaliyetlerine katılımının, mekânın benimsenmesi ve kullanıcı memnuniyeti üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur. Benzer şekilde, yapı çevrenin fiziksel ve çevresel özelliklerinin kullanıcıların psikolojik iyi oluşu ve sağlıklı davranışları üzerinde belirleyici olduğu vurgulanmaktadır (Gifford ve McCunn, 2018).

Bu çalışma, ofis iç mekân tasarımında *esneklik* ve *sürdürülebilirlik* kavramlarını, çağdaş mimarlık bağlamında birbirini tamamlayan iki temel tasarım yaklaşımı olarak ele almaktadır. Çalışmanın temel amacı, bu iki kavramın güncel ofis yapılarında nasıl uygulandığını, özellikle de David Chipperfield'ın ofis projeleri üzerinden inceleyerek ortaya koymaktır. David Chipperfield'ın ofis projelerinin bu çalışma kapsamında örneklem olarak tercih edilmesinin temel nedeni, mimarın çağdaş mimarlık disiplinde esneklik ve sürdürülebilirlik kavramlarını tasarım metodolojisi içerisinde sıklıkla ele almasıdır. Chipperfield, mimari üretiminde sadelik, modüler planlama, açık plan kurguları ve mekânsal dönüşümlere olanak tanıyan kullanım senaryolarını destekleyen ilkeleri uygulamasıyla öne çıkmaktadır. Bu yönüyle mimarın ofis projeleri, değişen çalışma pratikleri, dijitalleşme ve hibrit çalışma düzeni gibi güncel dinamiklerin gerektirdiği mekânsal uyarlanabilirlik

kriterlerini karşılayacak niteliktedir. Bunun yanında, Chipperfield'ın projeleri, sürdürülebilirlik bağlamında malzeme döngüsellığı, yapısal dayanıklılık, enerji etkinlik performansı ve kullanıcı merkezli stratejiler gibi sürdürülebilirlik bileşenlerini içermesi açısından da dikkat çekmektedir. Mimarın, yerel malzeme kullanımı ve mevcut yapı stokunu yeniden işlevlendirme yaklaşımı sürdürülebilir ofis tipolojilerinin incelenmesi için önemli bir çerçeve sunmaktadır. Bu bağlamda Chipperfield'ın ofis yapıları, esneklik odaklı mekânsal organizasyon ile sürdürülebilirlik odaklı çevresel stratejiler gibi birbirini tamamlayan iki kavramın nasıl bütünleştirilebileceğini göstermesi açısından önemli bir temsil değerine sahiptir.

David Chipperfield, işlevsellik ve gelecek odaklı yaklaşımının yanı sıra, nitelikli ofis projeleriyle öne çıkan Pritzker Mimarlık Ödülü sahibi bir mimardır. 1979 yılından bu yana mimarlığa üstün katkı sağlayan isimlere verilen bu ödül, mimarlık alanındaki en prestijli uluslararası ödüllerden biri olarak kabul edilmektedir. Estetik, yenilikçilik ve işlevsellik gibi kriterlere dayanan bu başarı, Chipperfield'ın mimarlık disiplindeki önemli konumunu göstermektedir.

Bu çalışma kapsamında Chipperfield'ın 1987–2023 yılları arasında gerçekleştirdiği 33 ofis yapısı incelenmiş, araştırmanın çerçevesi, esneklik ve sürdürülebilirlik parametrelerini en açık biçimde ortaya koyan beş proje ile sınırlandırılmıştır. Seçilen örnekler, esneklik stratejilerinin belirginliği, mekânsal uyarlanabilirlik, sürdürülebilirlik bileşenlerinin güçlü oluşu, verilerin erişilebilirliği ve mimarın tasarım yaklaşımındaki dönemsel ve bağlamsal çeşitliliği temsil etmeleri nedeniyle çalışmanın örneklem setini oluşturmaktadır. Bu ölçütler doğrultusunda seçilen Karl Ofis Binası, Morland Mixité Capitale, Moganshan Road Ofis Binası, One Pancras Square Ofis Binası ve Novartis Laboratuvar Binası, araştırmada ele alınan esneklik–sürdürülebilirlik ilişkisini değerlendirmek için en uygun örneklem setini oluşturmaktadır.

Bu çalışmada kullanılan analiz yöntemi, ofis mekânlarının esneklik, kullanıcı performansı ve çevresel sürdürülebilirlik boyutlarını değerlendirmeye yönelik literatürde yaygın biçimde kabul gören ölçütlerden hareketle yazarlar tarafından oluşturulmuş sistematik bir çerçeveye dayanmaktadır. Plan tipi, malzeme kullanımı, donatılar, yeşil alan entegrasyonu ve sürdürülebilirlik stratejileri, aydınlatma düzenlemeleri ve sertifikasyon verileri başlıkları altındaki parametreler, alanyazında tanımlanan mekânsal esneklik ve çevresel performans göstergeleri doğrultusunda incelenmiş; analiz süreci teknik çizimler, görsel dokümanlar, proje raporları ve sertifikasyon belgeleri gibi çok kaynaklı verilerle desteklenmiştir. Bu parametreler hem esnek kullanım olanaklarının değerlendirilmesi hem de sürdürülebilir tasarım kriterlerinin mekâna nasıl entegre edildiğinin anlaşılması açısından önem taşımaktadır. Farklı veri kaynakları üzerinden gerçekleştirilen bu çözümlemeler sonucunda, Chipperfield'ın ofis projelerinde belirli esneklik stratejilerine sistemli olarak başvurduğu ve bu stratejilerin çevresel sürdürülebilirlik ilkeleriyle tutarlı bir şekilde kurgulandığı gözlemlenmiştir. Bu

yöntem ile araştırmanın nesnel, literatür temelli ve karşılaştırılabilir bir analitik yaklaşım sunması hedeflenmiştir.

Bu doğrultuda çalışma, David Chipperfield'ın ofis tasarımlarını esneklik ve sürdürülebilirlik ekseninde inceleyerek, çağdaş mimarlıkta bu iki kavramın kesişim noktalarına dair bütüncül bir değerlendirme sunmayı amaçlamaktadır. Böylelikle hem literatürdeki kavramsal çerçeveye katkı sağlanması hem de kullanıcı odaklı, dönüşebilir ve çevreyle uyumlu ofis tasarımlarının geliştirilmesine yönelik tasarım ilkelerinin belirlenmesi hedeflenmektedir.

Esneklik ve Sürdürülebilirlik İlişkisi

Bir yapının zamanla geçirdiği değişimlere uyum sağlayabilmesi, esneklik kavramının mimarlık alanındaki önemini açıkça ortaya koymaktadır. Türk Dil Kurumu esnekliği, "bir dış etkiyle biçim değiştirip eski hâline dönebilme" özelliği olarak tanımlarken; mimarlıkta bu kavram 1950'li yıllardan itibaren farklı yaklaşımlar çerçevesinde yorumlanmıştır (İslamoğlu ve Usta, 2018). Oxman (1975), esnekliği bir yapının değişen koşullara uyum sağlayabilme ve farklı işlevlere dönüştürülebilme kapasitesi olarak değerlendirirken; Tapan (1972) bu kavramı farklı kullanıcı ihtiyaçlarına yanıt verebilme ve aynı mekânın çoklu işlevlere hizmet edebilmesi üzerinden yorumlamaktadır. Forty (2000) ise esnekliğin mimarlara, yapıların geleceğini kontrol edebilecekleri yönünde bir yanılsama sunduğunu belirtmektedir. Tüm bu tanımlar, esnekliğin özünde "değişime açıklık" taşıdığı konusunda birleşmektedir. Söz konusu değişim; mekânsal gereksinimler, kullanıcı profili, teknolojik gelişmeler ve zaman gibi çok boyutlu etkenlerden kaynaklanmaktadır (Uzel, 2001; İslamoğlu ve Usta, 2018).

Esneklik, sürdürülebilir mimarlık yaklaşımlarıyla doğrudan ilişkili olup bu yaklaşımların önemli bir bileşeni olarak ele alınmalıdır. Sürdürülebilirlik; çevresel, ekonomik ve sosyal boyutlarıyla değerlendirildiğinde, yapıların uzun ömürlü, kaynak kullanımında verimli ve değişen kullanıcı ihtiyaçlarına uyum sağlayabilir olması gerektiğini ortaya koymaktadır (Kibert, 2016). Bartelmus (1994), sürdürülebilirliğin mevcut gereksinimleri karşılarken gelecek nesillerin kaynaklarını koruma sorumluluğunu da içerdiğini vurgulamaktadır. Hoşkara (2007) ise sürdürülebilirliği, kültürel ve sosyoekonomik dönüşümlerle şekillenen yeni bir paradigma olarak tanımlamaktadır. Bu yaklaşım, esnekliğin yalnızca mekânsal bir tercih değil, sürdürülebilir tasarımın işlevsel bir unsuru olarak değerlendirilmesini sağlamaktadır.

Bu çerçevede, esnek yapılar yeniden inşa gerektirmeksizin farklı işlevlere uyarlanabilmeleri sayesinde hem ekonomik hem çevresel sürdürülebilirlik ilkeleriyle uyum göstermektedir. Esnek programlama, yapıların değişen gereksinimlere göre dönüştürülmesine olanak tanırken, malzeme ve enerji kullanımını azaltarak kaynak verimliliğini artırmaktadır (Douglas, 2006). Brand (1994), esnekliğin yapıların zaman içinde farklı kullanım senaryolarına adapte olabildiğini; Geraedts (2001) ise bu özelliğin yatırım maliyetlerini düşürerek ekonomik sürdürülebilirliği desteklediğini belirtmiştir. Bu yönüyle esneklik, mevcut yapı stokunun daha uzun ömürlü kılınmasına katkı sunmaktadır.

Esneklik, sosyal sürdürülebilirlik açısından da önemli avantajlar sağlamaktadır. Estaji (2017), farklı kullanıcı gruplarına hitap edebilecek şekilde tasarlanmış esnek mekânların kapsayıcılığı ve erişilebilirliği artırdığını vurgulamıştır. Kullanıcıların mekânla kurduğu ilişkinin güçlenmesi, toplumsal bağların gelişmesine katkıda bulunarak sosyal sürdürülebilirliğe işaret etmektedir.

Çevresel sürdürülebilirlik bakımından değerlendirildiğinde, esnek mekânsal düzenlemeler pasif tasarım stratejileriyle birlikte ele alındığında yalnızca enerji verimliliğini artırmakla kalmaz; aynı zamanda yapının çevresel etkilerini azaltarak yaşam döngüsünü uzatmaktadır (Cooper, 2001; Douglas, 2006).

Ofis iç mekânları bağlamında, esneklik ve sürdürülebilirlik kavramları, özellikle yirmi birinci yüzyılın çalışma kültüründe yaşanan dönüşümlerle birlikte daha görünür hâle gelmiştir. Teknolojik gelişmeler, uzaktan ve hibrit çalışma modelleri, ekip bazlı çalışma sistemleri ve kullanıcı beklentilerindeki çeşitlilik, ofis mekânlarının yeniden kurgulanmasını zorunlu kılmıştır. Yeni nesil ofislerde değişen çalışma alışkanlıklarına uyum sağlamak amacıyla modüler, taşınabilir, yeniden düzenlenebilir ve çok amaçlı mobilya sistemleri yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu tür esnek donatı çözümleri, kullanıcıların farklı çalışma senaryolarına ve mekânsal gereksinimlerine uyum sağlayabilen çalışma ortamlarının oluşturulmasına katkı sağlamaktadır (Tuncel ve Kayan, 2018). Esnek plan şemaları, hareketli bölücü sistemler, modüler mobilyalar ve çok amaçlı çalışma alanları, değişen iş süreçlerine uyum sağlayan çağdaş ofis tasarımının temel bileşenleri olarak değerlendirilmektedir (Duffy, 1997). Sürdürülebilirlik açısından ise ofis iç mekânları; enerji tüketimi, aydınlatma kalitesi, iç hava kalitesi, malzeme seçimi ve kullanıcı sağlığı gibi parametreler doğrultusunda değerlendirilmektedir. Esnek mekânsal düzenlemeler, LEED, BREEAM ve WELL gibi uluslararası sertifikasyon sistemlerinin öngördüğü enerji verimliliği, doğal aydınlatma kullanımı, yenilenebilir malzeme tercihi ve uzun ömürlü tasarım ilkeleriyle doğrudan örtüşmektedir (WELL, 2020; BREEAM, 2016; USGBC, 2019). Ayrıca, esnek ofis mekânları sürdürülebilirlik açısından önemli bir avantaj sunmaktadır: Ofisin zaman içinde değişen organizasyonel yapıya, kullanıcı sayısına ve çalışma sistemine uyarlanabilmesi, dönüşüm maliyetlerini ve malzeme israfını azaltmaktadır. Bu durum hem çevresel yükü azaltmakta hem de ekonomik sürdürülebilirliğe katkı sağlamaktadır. Günümüzde paylaşımlı ofisler, *coworking* alanları ve modüler ofis sistemleri bu yaklaşımın güncel örneklerini oluşturmaktadır (Spinuzzi, 2012; Saurin ve Ratcliffe, 2021).

Ofisin zaman içinde değişen organizasyonel yapıya, kullanıcı sayısına ve çalışma sistemine uyarlanabilmesi, dönüşüm maliyetlerini ve kaynak tüketimini azaltmaktadır. Bu durum hem çevresel yükü azaltmakta hem de ekonomik sürdürülebilirliğe katkı sağlamaktadır. Geleceğin çalışma ortamlarına ilişkin öngörüler, iş yerlerinin daha esnek, uyarlanabilir ve kullanıcı odaklı yapılara dönüşeceğini göstermektedir (Saurin, Ratcliffe, ve Puybaraud, 2008).

Sonuç olarak, esneklik ve sürdürülebilirlik çağdaş mimarlıkta birbirini tamamlayan iki temel ilkedir. Esnek tasarım, yapıların değişen ihtiyaçlara uyum sağlamasına

olanak tanırken çevresel etkilerin azaltılmasına, kaynakların verimli kullanılmasına ve yapı ömrünün uzatılmasına katkı sunmaktadır. Bu yönüyle esneklik, sürdürülebilir mimarlığı destekleyen önemli bir tasarım stratejisi olarak öne çıkmaktadır.

David Chipperfield Ofislerinde Esneklik Yaklaşımları

David Chipperfield, modern tasarımları tarihi yapılarla başarılı bir şekilde birleştirmesiyle tanınan bir mimardır (Shepherd, 2015). 1977 yılında Architectural Association'dan mezun olmuş ve 1985 yılında David Chipperfield Architects'i kurmadan önce, Richard Rogers ve Norman Foster gibi ödüllü mimarlarla çalışma fırsatı bulmuştur (Shepherd, 2015). Chipperfield, özellikle müze tasarımı alanındaki projeleriyle öne çıkmakla birlikte, konutlardan ofislere, kültürel mekânlardan ticari alanlara kadar geniş bir yelpazede birçok önemli mimari projeye imza atmıştır (Arkiv, t.y.).

Mimarlığın kendi başına var olan bağımsız bir nesne olmaması gerektiğini savunan Chipperfield, orijinal yapıların işlevselliğini ve kullanıcı deneyimini artırmaya yönelik daha sade ve ölçülü müdahaleleri benimsemeye çalışmaktadır (Ağacın İzinde, t.y.). Chipperfield'in mimari eserleri, belirli bir tarzın katı sınırlarına uymamakla birlikte, zaman zaman Frank Gehry, Zaha Hadid veya Santiago Calatrava'nın çarpıcı projelerine alternatif bir yaklaşım olarak yorumlanabilir (Readingoffice, t.y.). Chipperfield'e göre mimarlığın, içinde yaratıldığı çevreye karşı ahlaki bir görevi vardır (Floornature, 2022). İklim değişikliği, toplumsal eşitsizlik ve çevresel tahribat gibi küresel sorunların mimarlığın gündeminde yer alması gerektiğini savunan Chipperfield, sürdürülebilirliğin yavaş ilerlemesinden duyduğu hayal kırıklığını dile getirerek mimarının toplumsal ve çevresel refah için daha etkin bir rol üstlenmesi gerektiğini vurgulamıştır (Pogrebin, 2023; Ağacın İzinde, t.y.). Toplumun dışında faaliyet göstermenin mimarlar için mümkün olamayacağına dair bir perspektife sahiptir.

David Chipperfield'in mimarlık anlayışı, form, kompozisyon, dil ve malzeme kavramlarının merkezi bir fikir etrafında örüldüğü bir düşünce olarak özetlenebilir (Elsdon, 2012). Elsdon (2012), David Chipperfield'in mimarlık anlayışını; form, kompozisyon, dil ve malzeme ilişkilerini merkezî bir düşünce etrafında bütünleştiren bir yaklaşım olarak yorumlamıştır. Elsdon'un aktardığına göre Chipperfield, bir yapıda dış form ile iç mekân arasındaki ilişkinin belirli mimari ilkelere dayanması gerektiğini ve iç/dış mekânın bağımsız değil, uyumlu bir bütün oluşturması gerektiğini savunmaktadır. Bu perspektifte mimari tasarım yalnızca estetik bir mesele değil; işlevselliğin ve anlamın bir arada kurgulanması gereken bir süreçtir. Bu nedenle, dış formun, iç mekânın kullanılabilirliğinin ve estetik değerlerin bir denge içinde kurulmasıyla mimari eser bütünsel bir anlam taşıyabilmektedir.

Modernist hareketin temel ilkelerinden yararlanmasına rağmen David Chipperfield, daha rasyonel ve insan odaklı bir yaklaşım benimsemektedir. Yerel kültürü, tarihi ve coğrafi bağlamı dikkate alan tasarımları sayesinde eserleri zamansız bir estetik değer taşımaktadır (Elsdon, 2012). Elsdon (2012)'a göre Chipperfield, mimarlık

pratiğinde esnekliği temel bir tasarım ilkesi olarak ele almakta; özenle kurgulanan plan tipleriyle değişen ihtiyaçlara uyum sağlayabilen mekânlar tasarlamaktadır. Bu yaklaşım, kaliteli ve dayanıklı malzeme kullanımıyla birleşerek yapıların uzun ömürlü ve sürdürülebilir olmasını desteklemektedir. Ayrıca enerji verimliliği, çevresel duyarlılık, sürdürülebilir malzeme kullanımı ve doğal ışığın etkin değerlendirilmesi tasarımlarının temel unsurları arasında yer almaktadır. Donatı ve mobilya seçimlerinde işlevsellik ile estetiğin dengelenmesi, mekânların farklı kullanım senaryolarına uyum sağlamasına olanak tanımaktadır. Bu doğrultuda Chipperfield'ın esneklik, sürdürülebilirlik ve malzeme kullanımına verdiği önem, mimarlık alanındaki özgün yaklaşımını ortaya koymaktadır. David Chipperfield'in bu anlayışı ofis yapılarında da açıkça gözlemlenmektedir.

Yöntem

Bu çalışma, esneklik ve sürdürülebilirlik ilkelerini ofis iç mekân tasarımında incelemeyi amaçlayan nitel bir araştırmadır. Literatür taraması, araştırmada çok katmanlı bir metodoloji benimsenerek proje raporları, görsel dokümantasyon ve teknik çizimlerin analizi üzerinden geliştirilmiştir. Araştırmanın veri seti, 1987–2023 yılları arasında David Chipperfield Architects tarafından tasarlanmış 33 ofis projesinden oluşmaktadır (Şekil 1). Bu projeler arasından, esneklik ve sürdürülebilirlik ilkelerini en güçlü biçimde temsil eden beş proje detaylı analiz için seçilmiştir: Karl Ofis Binası, Morland Mixité Capitale, Moganshan Road Ofis Binası, One Pancras Square ve Novartis Laboratuvar Binası. Örneklem seçimi, projelerin tasarım stratejilerinin açıklığı, teknik dokümantasyonun erişilebilirliği ve farklı dönemleri temsil etme kapasitesi dikkate alınarak yapılmıştır.

Şekil 1

David Chipperfield ofisleri

1987 Brownlow Mews studio
1988-1990 Toyota Auto Kyoto
1987-1989 Agar Grove studios
1994-1997 Kaistraße Studios
1998-2001 Ernsting Service Centre
2001-2004 R. & Extension Friedrichstraße
2001-2007 BBC Scotland headquarters
2002-2007 Empire Riverside Hotel
2006-2010 Novartis laboratory building
2007-2013 Office building Europaallee
2007-2013 Campus Joachimstraße
2008-2013 One Pancras Square
2009-2013 Office building Moganshan Road
2011-2015 Private studio
2010-2016 Forum Museumsinsel
2010-2017 Amorepacific headquarters
2014-2020 Jacoby Studios
2016 2021 Zhejiang Medicine headquarters
2015-2022 Morland Mixité Capitale
2016-2022 Office building Karlstraße
2017-2022 Procuratie Vecchie
2006-2023 Rockbund
2012-... WaltherPark
2013-... Böttzow Brewery
2015-... Shanghai Municipal Council building
2016-... Lyon Confluence
2017-... Elbtower
2019-... Jannowitz tower
2019-... Rolex Building
2019-... Richard-Strauss-Straße office building
2021-... Development Schützenstraße
2021-... Trinkaus Karree
2022-... K-Project

Not: Yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

Her proje; plan tipi, malzeme kullanımı, donatılar, aydınlatma düzenlemeleri, yeşil alan entegrasyonu ve sürdürülebilirlik stratejileri ile sertifikasyon verileri başlıkları altında belirlenen parametreler doğrultusunda analiz edilmiştir. Analiz sürecinde projelere ilişkin teknik çizimler, proje raporları, sertifikasyon belgeleri ve görsel

dokümanlar incelenmiş; bu materyaller aracılığıyla tasarımın temel yaklaşımı çözümlenmiş ve esnek mekânsal düzenlemeler ile sürdürülebilir stratejilerin uygulamadaki karşılıkları ortaya konmuştur.

Bu bütüncül değerlendirme, projeler arası karşılaştırmalı okumalara imkân tanıdığı gibi, esneklik ve sürdürülebilirlik ilkelerinin çağdaş ofis iç mekânlarında ne ölçüde ve nasıl uygulanabilir olduğuna dair somut bulgular sunmuştur.

Karl Ofis Binası'nda Esneklik ve Sürdürülebilirlik Yaklaşımı

Münih Merkez İstasyonu'na yakın eski Mahag bölgesinde yer alan ve David Chipperfield Architects tarafından tasarlanan yapı; ofis, bahçe ve belediye binası olmak üzere üç bileşenden oluşmaktadır. Ofis, konut ve üretim yapılarının iç içe geçtiği bu çok katmanlı bölge, tarihsel endüstriyel kimliğini giderek daha canlı, kentsel bir karaktere dönüştüren dinamik bir dönüşüm alanıdır.

Projede öne çıkan küp formu, Münih'e özgü blok çevresi gelişim geleneğine gönderme yaparken sokak cephesinde bağımsız ve belirgin bir mimari kimlik sunmaktadır. Yapının en önemli niteliği, farklı kullanıcı ihtiyaçlarına ve zaman içinde değişen işlevlere uyum sağlayabilen esnek mekânsal organizasyondur.

Bu doğrultuda, ofis mekânları farklı ölçeklerde bölünebilmekte veya birleştirilebilmekte; böylece değişen iş süreçleri ve kullanıcı taleplerine hızlıca yanıt verebilmektedir. Çok amaçlı kullanım olanağı sunan bu mekânlar hem bireysel hem ekip çalışmalarını desteklemekte ve yapının uzun ömürlü, sürdürülebilir bir kullanım potansiyeline katkı sağlamaktadır. İç bahçe ve ortak alanlar ise kullanıcıların sosyal etkileşim ve dinlenme gereksinimlerini karşılayacak biçimde düzenlenmiştir. David Chipperfield Architects'in bu yaklaşımı, kullanıcı odaklı esneklik ve işlevsellik ilkelerini tarihî ve kentsel bağlamla dengeleyerek Mahag bölgesinin dönüşümüne önemli bir katkı sunmaktadır.

Şekil 2

Karl Ofis Binası zemin kat planı ve iç avlu perspektifi

Not: Afasia Archzine. (2017, Mart). David Chipperfield Architects – Mixed-use complex, Karlstrasse, Munich.

Binanın kareye yakın kat planı, iç mekânların esnek kullanımına olanak tanımakta ve çalışma düzenlerine kolaylıkla uyum sağlamaktadır (Şekil 2). Ofis alanının

simetrik yapısı algılamayı kolaylaştırırken aynı zamanda sütunlarla bölünmeyen oldukça geniş katlar, çeşitli ofis konseptlerinin uygulanmasına olanak sağlamaktadır. İki katlı cephe elemanları, dış cephe tasarımına benzersizlik katmasının yanı sıra, yapının daha küçük gözükmesini ve çevresiyle uyum içinde olmasını sağlamaktadır (Şekil 2). Merkezî iç avlu, ofis girişlerine erişimi kolaylaştırır ve kullanıcıların etrafında toplandığı bir alan oluşturarak içsel bağlantıları güçlendirmektedir. Yüksek tavanlar, geniş cam yüzeyler ve iç avlu, doğal ışığı içeri çekerek aydınlatma tasarımının modern çalışma ortamlarında verimliliği artırmayı amaçladığı bir atmosfer yaratmaktadır (Şekil 3). Ayrıca, iç avlu ve dış mekân oturma alanları, çalışanlara gün ışığının ve doğal peyzajın tadını çıkarma imkânı tanımaktadır (Şekil 3).

Şekil 3

Karl Ofis Binası iç mekân genel görünüşü

Not: Afasia Archzine. (2017, Mart). David Chipperfield Architects – Mixed-use complex, Karlstrasse, Munich.

Binanın iç avlusunun peyzaj tasarımı, dünya çapında ödüllü peyzaj mimarı Enzo Enea tarafından yapılmıştır (Karl München, 2024). Çevreye duyarlı malzemelerin kullanımı ve yeşil peyzajın iç avlu ile bütünleştirilmesi, sürdürülebilir bir ofis binasını temsil etmektedir. 1600 m²'lik bahçe, binanın kullanıcılarına doğayla iç içe bir çalışma ortamı sunmaktadır. Bahçe avlusu, çalışanların dinlenmeleri ve doğayla etkileşime girmeleri için bir alan sağlamaktadır. Ayrıca bitki örtüsü ve su havzası, mikro iklimi iyileştirmekte ve iç mekân kalitesini artırmaktadır.

Bina, LEED Gold sürdürülebilirlik standartlarına göre inşa edilmiştir, bu da çevresel sürdürülebilirlik ve enerji verimliliği konusunda yüksek standartları temsil etmektedir (Karl München, 2024). Sertifikasyon, binanın çevresel etkilerini azaltma ve kullanıcılarına sağlıklı bir iç mekân deneyimi sunma hedefini yansıtmaktadır. Bu yaklaşım, sürdürülebilirliğin yanı sıra mekânsal esnekliği de güçlendirmektedir.

Morland Mixité Capitale Ofisinde Esneklik ve Sürdürülebilirlik Yaklaşımı

Morland Bulvarı'ndaki eski "Préfecture de Paris" kompleksi, Paris'in 4. bölgesinde Seine Nehri kıyısında yer almakta olup 1960 yılında Albert Laprade tarafından tamamlanmıştır (David Chipperfield Architects, t.y.). Başlangıçta şehir idaresine hizmet eden yapı, mimari monotonluğu ve kapalı formu nedeniyle eleştirilmiştir. "Réinventer Paris" yarışması kapsamında David Chipperfield Architects'in Berlin ekibi ve geliştirici Emerige, bu eski komplekse yönelik yeni tasarım konsepti geliştirerek projeyi kazanmıştır.

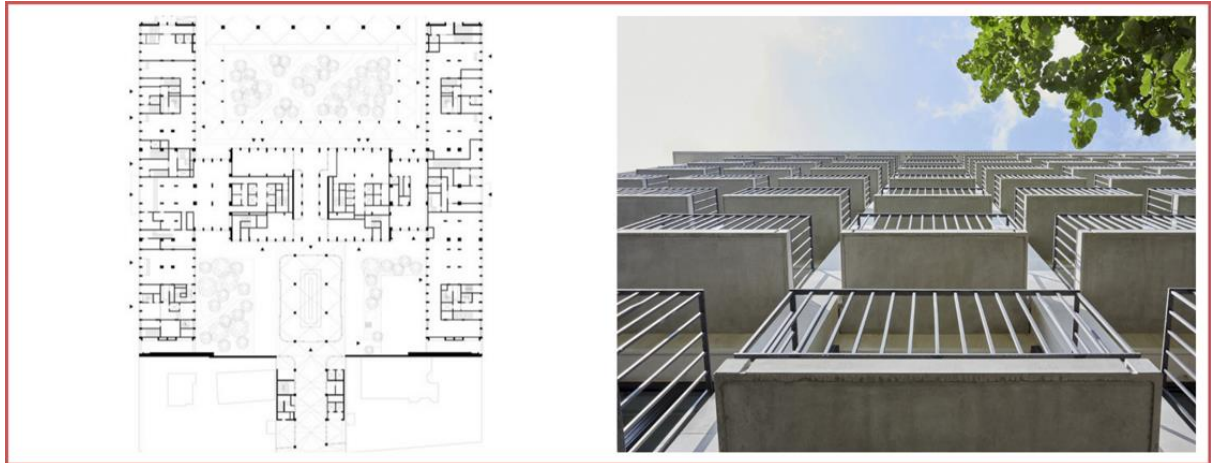
Morland Mixité Capitale projesinde, mevcut H planlı yapı bir kule formuna dönüştürülmüş ve iki yeni ek yapı ile genişletilmiştir (İtez, 2022). Bu genişleme, mevcut kentsel dokuya saygı gösterilerek kentsel sürekliliği güçlendirecek şekilde dikkatle gerçekleştirilmiştir.

Projenin temel özelliklerinden biri, esnek tasarım prensiplerine dayanan mekânsal düzenlemelerdir. Yeni ekler, zemin katta oluşturulan pasajlar sayesinde yapının çevresine ve kamusal alanlara erişimi artırmakta; mekân kullanımında çeşitlilik ve adaptasyon imkânı sunmaktadır. Bu pasajlar, yaya hareketliliğini destekleyerek kentsel bağlamla güçlü bir ilişki kurmakta ve farklı kullanıcı ihtiyaçlarına hizmet edebilecek çok işlevli alanlar olarak tasarlanmaktadır.

Esnek tasarım yaklaşımı, kompleksin işlevselliğini artırarak yapının değişen kullanım senaryolarına uyum sağlayabilmesini mümkün kılmaktadır. Ofis, kültürel ve kamusal kullanım gibi farklı işlevlere cevap verebilen bu mekânsal organizasyon, yapının sürdürülebilirliğini ve uzun ömürlü kullanım potansiyelini desteklemektedir. Böylece, tarihsel ve kentsel bağlam korunurken çağdaş kullanıcı talepleriyle uyumlu dinamik bir mimari yaşam alanı oluşturulmaktadır.

Şekil 4

Morland Mixité Capitale zemin kat planı ve işlevsel kütle diyagramı

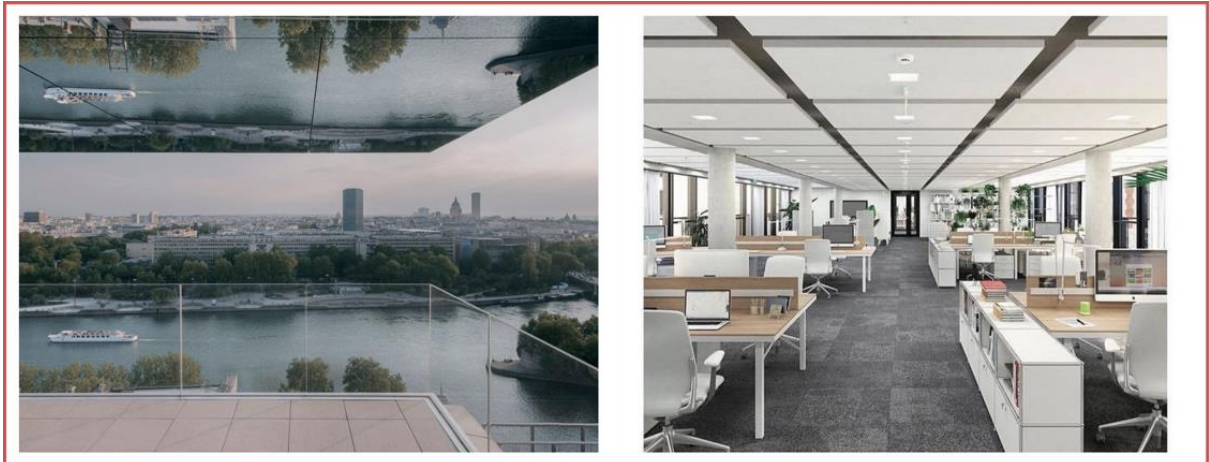
Not: ArchDaily. (2022, Mayıs 18). Morland Mixité Capitale / David Chipperfield Architects + CALQ.

Proje, inşaat malzemelerinin sürdürülebilir ve geri dönüştürülebilir kullanımına odaklanmıştır. Morland Mixité Capitale, inşaat malzemelerinin %60'ının tarihi Morland binasının temizliğinden elde edilen yeniden kullanılan malzemelerle

oluşturulmuştur (Groupe Emerige, t.y.). Bu yaklaşım, atıkların azaltılması ve çevresel etkinin azaltılması için olumlu bir adım olarak değerlendirilebilir. Yeniden tasarlanan yapı, çeşitli işlevlere hizmet verecek şekilde esnek ve dayanıklı iç mekânlar içermektedir. Konut, otel, ofis, mağaza, galeri ve çocuk bakım tesisi gibi farklı kullanımları bir araya getirerek karma bir yerleşim yaratılmıştır (David Chipperfield Architects, t.y.). Ofis ortamı, doğal aydınlatmadan faydalanarak düzenlenmiş ve çalışanların verimliliğini artıracak şekilde donatılmıştır (Şekil 5). Bu durum, bina sakinlerine çeşitli olanaklar sunmaktadır. Yapıya eklenen balkonlar ve cam kaplı bloklar, iç mekânlara daha fazla doğal ışık sağlamaktadır (Şekil 4). Projede aydınlatma, mevcut bina dokusunu koruyarak ve modern teknolojiyi kullanarak yaşam kalitesini artırmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, çatı katındaki bar ve restoran alanında Olafur Eliasson ve Sebastian Behmann tarafından tasarlanan aynalı sanat enstalasyonu, mekânın atmosferini zenginleştiren özel bir aydınlatma öğesi olarak öne çıkmaktadır (Şekil 5). Morland Mixité Capitale projesi, iç avlu, çatı bahçesi ve yeşil alanları içermektedir. Bu alanlar, projenin sürdürülebilirlik hedeflerine katkıda bulunmaktadır. Avlu ve çatı bahçesi, yağmur suyunu depolayan ve gerektiğinde kullanıma sunan sistemler ile donatılmıştır (İtez, 2022). Yapıdaki enerji döngüleri birbirlerini besleyecek şekilde tasarlanmış; örneğin, otel odalarının ısınması sırasında oluşan fazla ısı, diğer alanlarda kullanılmak üzere sıcak su sağlamaktadır. Bina, sürdürülebilirlik kriterlerine uygun olarak tasarlanmış ve nizamnameler ile belirlenen enerji tüketiminin %15 altında bir tüketimle çalışmaktadır (İtez, 2022).

Şekil 5

Morland Mixité Capitale teras ve dış görünüşü

Not: ArchDaily. (2022, Mayıs 18). *Morland Mixité Capitale* / David Chipperfield Architects + CALQ.

Projede sürdürülebilirlik ön planda tutulmuş ve çeşitli sertifikalar elde edilmiştir. Bu sertifikalar arasında BBC Effinergie, HQE ve BREEAM gibi çeşitli enerji verimliliği ve çevresel sürdürülebilirlik standartlarını sağlayan belgelendirmeler yer almaktadır (CALQ Architecture, 2022). Ayrıca, enerji döngülerinin optimize edilmesi ve çevresel etkilerin azaltılması hedeflenmiştir.

Moganshan Road Ofis Binası Esneklik ve Sürdürülebilirlik Yaklaşımı

Moganshan Road ofis binası, Hangzhou'daki Shuyhan Parkı yakınlarında, heterojen yapılı bir kentsel alanda yer almaktadır (David Chipperfield Architects, t.y.). Arsasının ortasında konumlanan yapı, çevresindeki binalarla arasında mesafeye sahip olup sokak seviyesinden yükseltilmiş konumu sayesinde adeta bir sahne üzerinde yer alıyormuş izlenimi vermektedir.

Ofis binası, merkezi çekirdek etrafında düzenlenen geniş ve açık planıyla dikkat çekmektedir. Katların modüler bir yapıda bölünebilmesi, farklı ofis düzenlemelerine ve kullanım senaryolarına hızlıca uyum sağlanmasına olanak tanımaktadır. Bu tasarım yaklaşımı, mekânsal esneklik ve fonksiyonel çeşitlilik açısından önemli avantajlar sunmakta, ofisin değişen kullanıcı ihtiyaçları ve çalışma biçimlerine kolayca adapte olabilmelerini mümkün kılmıştır (Şekil 6).

Binanın dış cephesi bakır kasetlerle kaplanmış, iç mekânlarda ise beyaz sıvalı duvarlar ve doğal meşe ağacı kullanımı tercih edilmiştir (Şekil 6). Bu malzeme seçimi, modern ve sıcak bir estetik yaratırken, iç mekânlarda sade, rahat ve konforlu bir çalışma ortamı sağlamaktadır. Yapının betonarme çerçevesi ise hem dayanıklılığı hem de yapısal esnekliği destekleyerek mekânsal organizasyonun ihtiyaçlara göre yeniden düzenlenebilmesine olanak tanımaktadır.

Genel olarak Moganshan Road ofis binası, esnek tasarım ilkeleri doğrultusunda hem mimari estetiği hem de fonksiyonelliği bir arada sunarak değişen iş ve kullanıcı gereksinimlerine uyum sağlayan çağdaş bir çalışma ortamı yaratmaktadır.

Şekil 6

Moganshan Road ofis binası plan şeması ve cephe görünüşü

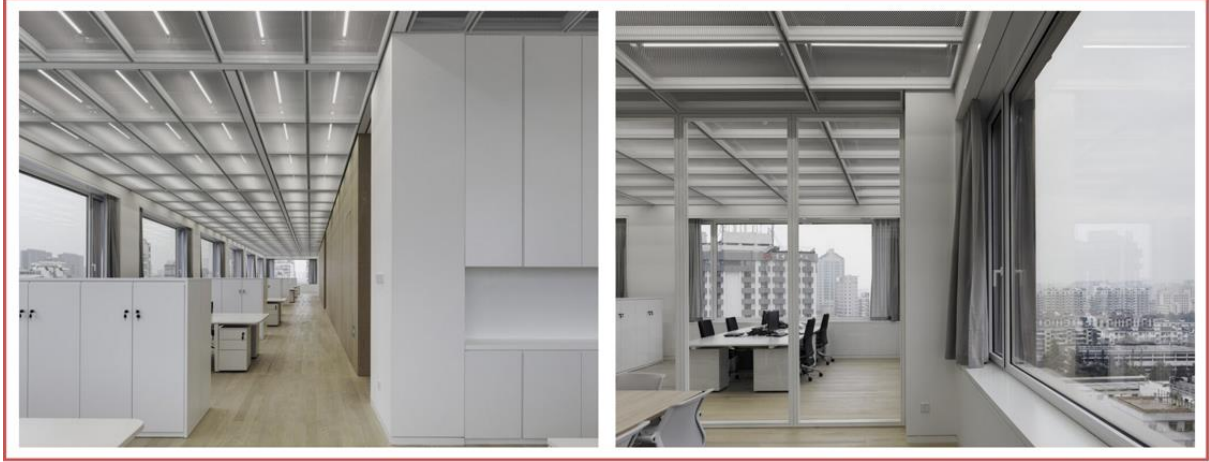
Not: David Chipperfield Architects. (t.y.). Office Building Moganshan Road.

Binanın ince ve yüksek görünümü, iç ofis alanlarında kolonların minimuma indirilmesini sağlamakta, böylece iç mekânın daha fazla esneklik kazanmasına katkıda bulunmaktadır. Geniş cam pencereler, yüksek tavanlar ve doğal aydınlatma kullanımı, iç mekânlara ferahlık katarken çalışanların konforunu artırır (Şekil 7). Bu tasarım unsurları, binanın içindeki doğrusallığı ve geniş pencerelerin sunduğu manzarayı vurgulamaktadır (Şekil 7). Binanın çevresindeki modülasyon

ve yükseltilmiş seviyeler, şehirle binanın entegrasyonunu artırarak çeşitli geçişlere olanak tanımaktadır (David Chipperfield Architects, t.y.). Bu tasarım, dış mekânı şehirle iç içe geçiren bir yaklaşım sunmuştur. Malzeme seçimleri ve genel tasarım, binanın sürdürülebilirlik açısından dikkate değer bir özellik sergilediğini göstermektedir.

Şekil 7

Moganshan Road ofis binası iç mekân genel görünüşü

Not: David Chipperfield Architects. (t.y.). Office Building Moganshan Road.

One Pancras Square Ofis Binası Esneklik ve Sürdürülebilirlik Yaklaşımı

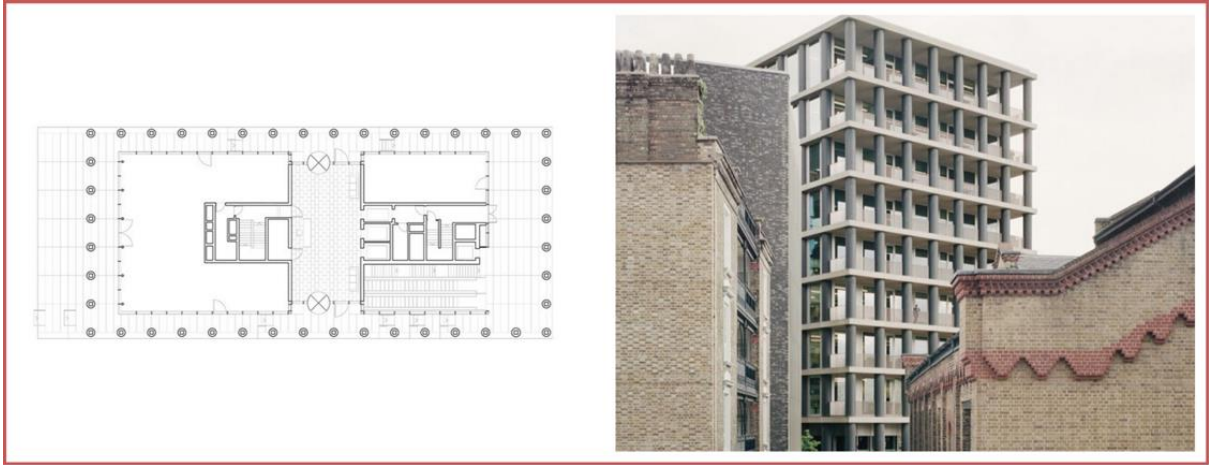
One Pancras ofis binası, King's Cross karma kullanımlı yeniden geliştirme projesinin güney kısmında yer alan önemli bir yapıdır (David Chipperfield Architects, t.y.). İnşaatı Şubat 2008'de başlamış ve Kasım 2013'te tamamlanmıştır (Divisare, 2018). Dar bir ayak izine sahip olan bina 20 metre genişliğinde, 46 metre uzunluğunda ve maksimum 38 metre yüksekliğindedir (Şekil 8). Yapı, boyutlarının yanı sıra güçlü görsel kimliği ve mekânsal esnekliğiyle dikkat çekmektedir.

Tasarımda, yeni kamusal meydana her yönden algılanabilir özgün bir hacim oluşturmak amaçlanmıştır (Şekil 8). Beton zemin plakaları ve 396 dökme demir sütun hem yapısal destek hem de cephe ritmi sağlayarak estetik bir bütünlük yaratmaktadır (Divisare, 2018). Güney cephede sütunların yağmur perdesinden ayrılması, üst katlarda balkonların oluşmasına ve esnek dış mekânların tanımlanmasına olanak tanımaktadır. Diğer cephelerde ise sütunların kabuğa entegre edilmesi, iç mekânların farklı kullanım ihtiyaçlarına uyumunu desteklemektedir.

Bu yapısal kurgunun sağladığı modüler sistem, kat planlarının değişen ofis fonksiyonlarına göre bölünebilmesine veya birleştirilebilmesine imkân tanıyarak kullanıcıların ihtiyaçlarına hızlıca yanıt verebilen esnek ofis alanları yaratmaktadır. Böylece One Pancras, yalnızca güçlü bir görsel simge değil, aynı zamanda işlevselliği ve adaptasyonu önceleyen çağdaş bir ofis tasarımı örneği olarak öne çıkmaktadır.

Şekil 8

One Pancras Square ofis binası plan şeması ve cephe görünüşü

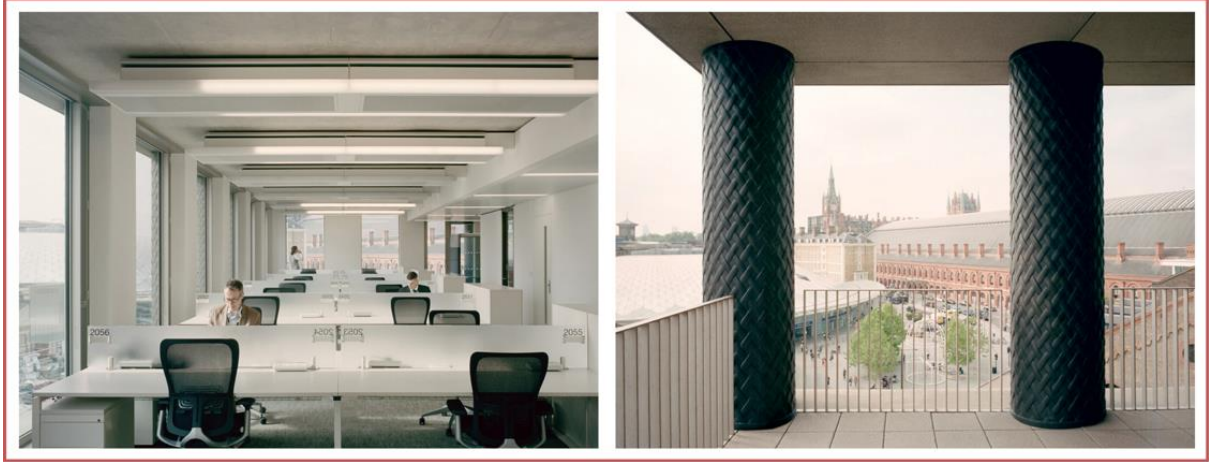

Not: Divisare. (2018). David Chipperfield Architects One Pancras Square.

Esneklik, tasarımın temel bir ilkesidir. İki merkezi çekirdek, sütunsuz ofis alanları için iç düzenlemeyi sağlayarak kiracılara geniş bir kullanım alanı sunmaktadır (Şekil 9). Binada geniş cam/katı oranları ve açılabilir cepheler, doğal ışığın etkili bir şekilde kullanılmasına olanak tanımakta; bu durum ise iç mekânlara ferahlık ve canlılık katmaktadır. Ofis katlarında yer alan 55 m²'lik balkonlar, tabandan tavana uzanan pencereler sayesinde doğal ışık almaktadır; böylece çalışanların hem iç hem de dış mekândan etkin biçimde yararlanması sağlanmaktadır (Şekil 9). Bu mekânsal kurgu, farklı kullanıcı ihtiyaçlarına uyum sağlayabilecek esnek çalışma ortamlarını desteklemektedir. Sürdürülebilirlik ve enerji verimliliği, tasarımın temel odak noktalarındandır. Pasif tasarım teknikleri, gelişmiş dinamik termal modelleme ve doğal havalandırma modellemesi ile birleştirilmiştir. Bina, BREEAM 'Olağanüstü' derecesiyle ödüllendirilmiş ve bölgesel ısıtma ağına bağlıdır (David Chipperfield Architects, t.y.; King's Cross, t.y.). Bu durum, çevresel etkilerin en aza indirildiğini ve enerji tasarrufunun ön planda tutulduğu bir yapı anlayışını yansıtmaktadır. One Pancras Square, sadece mimari başarısıyla değil, aynı zamanda sürdürülebilirlik çabalarıyla da öne çıkmaktadır. Aldığı ödüller arasında Civic Trust Ödülü, RIBA Londra Bölge Ödülü, RIBA Mimarlık Bölgesel Ödülü, RIBA Ulusal Mimarlık Ödülü ve 'Ofis Binası' dalında Londra Mimarlık Ödülü bulunmaktadır (BAM, t.y.). Bu sertifikasyonlar, binanın çevresel etkilerini en aza indirme ve mimari mükemmeliyet konusundaki taahhütlerini vurgulamaktadır.

Şekil 9

One Pancras Square ofis binası iç mekân ve teras görünüşü

Not: David Chipperfield Architects. (t.y.). *One Pancras Square*.

Novartis Laboratuvar Binası Esneklik ve Sürdürülebilirlik Yaklaşımı

David Chipperfield Architects tarafından tasarlanan bina, Fabrikstraße adlı ana arter üzerinde konumlanmış olup beş katlı bir laboratuvar binasından oluşmaktadır (David Chipperfield Architects, t.y.) (Şekil 10). Binanın stratejik konumu, Ren Nehri'ne doğru uzanan yeni doğu-batı ekseninin kesişim noktasında merkezî bir pozisyon sağlamaktadır. Esnek tasarım ilkeleri doğrultusunda planlanan bina, farklı ihtiyaçlara uyum sağlayabilecek modüler ve çok işlevli mekânlar sunmaktadır. Kat planları, değişen kullanım senaryolarına göre yeniden düzenlenebilir olup kullanıcıların farklı çalışma biçimlerine ve ekip yapılarına hızla adapte olmasını mümkün kılmaktadır. Bu yaklaşım, bina kullanım ömrünün uzatılmasına ve çeşitli bilimsel disiplinlerin bir arada etkin biçimde çalışmasına olanak tanımaktadır.

Şekil 10

Novartis laboratuvar binası plan şeması ve cephe görünüşü

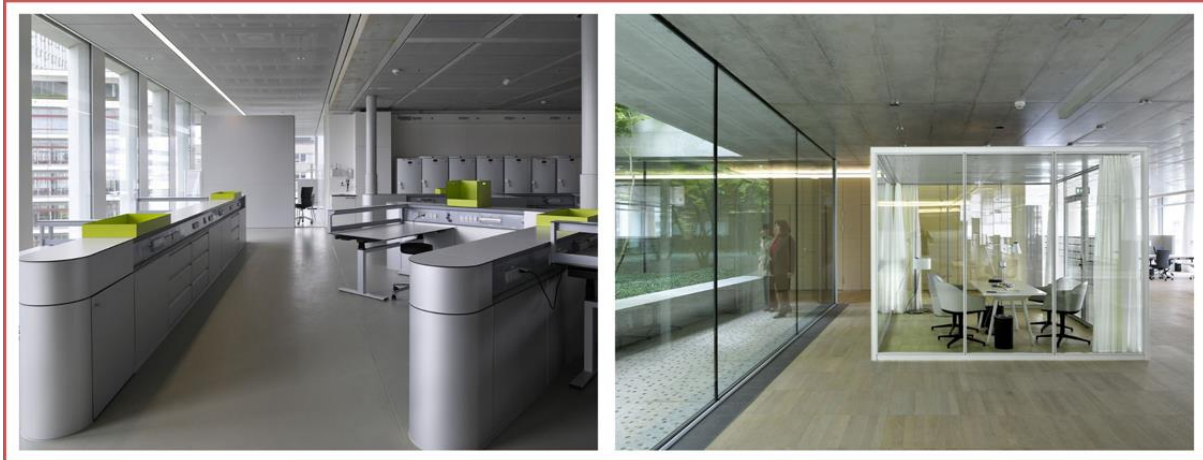
Not: David Chipperfield Architects. (t.y.). *Laboratory Building*.

Yapının plan tipi, iki merkezî servis çekirdeği ile dikdörtgen bir taban plakasını içermektedir (Şekil 10). Bu düzen, yapıda belirgin bir simetri ve düzen sağlar,

ancak aynı zamanda esnek iç mekân düzenlemelerine de izin verir. Laboratuvar ve ofis alanlarının bu düzene entegre edilmesi, yapıdaki işlevsel esnekliğe katkı sağlamaktadır. Prefabrik beton cephe elemanları ve yerinde dökme beton kullanılarak yapılan bina, dayanıklılık ve uzun ömürlülük sağlamıştır. Prefabrik beton elemanların modüler yapısı, tasarımsal açıdan değerlendirildiğinde, iç mekân düzenlemelerinde esnekliği destekleyebilecek bir altyapı sunmaktadır. Yapının plan tipi kolonsuz bir laboratuvar alanının oluşturulmasına imkân tanımaktadır (Şekil 11). Donatı sistemi, özellikle laboratuvar mobilyalarının yerleşiminde, laboratuvar alanının genel kullanımında ve iç mekân düzenlemelerinde engelsiz bir esneklik sağlamaktadır. Yapının geniş zemin alanı, dikkat çekici bir özellik olarak tamamen camlı dış duvar ile çevrilidir. Bu tasarım unsuru, doğal ışığı iç mekâna maksimum düzeyde taşımak ve iç mekânın genel aydınlatmasını artırmak için kullanılmaktadır. Tamamen camlı dış duvar, gün ışığının iç mekâna mümkün olan en fazla şekilde nüfuz etmesine olanak tanımakta; bu durum ise iç mekânın geniş ve aydınlık bir atmosfere sahip olmasını sağlamaktadır (Şekil 11). Çatı terası ve geniş zemin alanındaki açık laboratuvar, çalışanlara yeşil bir ortam sunmaktadır. Yapı, sürdürülebilir malzemelerin kullanımı ile çevre dostu bir yaklaşım benimsemektedir.

Şekil 11

Novartis laboratuvar binası iç mekân genel görünüşü

Not: Afasia Archzine. (2016, Ekim). David Chipperfield Architects 3.

Sonuç

Bu çalışma, David Chipperfield Architects tarafından tasarlanan beş farklı ofis yapısında esneklik stratejileri ile sürdürülebilirlik uygulamalarını bütüncül bir yaklaşımla incelemeyi amaçlamıştır. Gerçekleştirilen analizler sonucunda, her iki kavramın da mimari tasarım sürecinde birbirini tamamlayan temel ilkeler olarak ele alındığı ve Chipperfield'ın mimari pratiğinde bu ilkelerin mekânsal organizasyonla bütünleşik bir biçimde hayata geçirildiği görülmüştür. İncelenen projelerde öne çıkan ortak tasarım prensipleri aşağıda sistematik biçimde özetlenmektedir:

- Doğal Aydınlatma ve Açıklık: Projelerde, geniş açıklıklı cam cepheler, yüksek tavanlar ve iç avlular gibi mimari öğeler aracılığıyla doğal ışığın iç mekânlara etkin bir şekilde nüfuz etmesi sağlanmıştır. Bu yaklaşım, çalışanların görsel konforunu artırmakla birlikte, iç mekânlarda ferah ve açık bir atmosfer oluşturarak kullanıcı verimliliği ve psikolojik rahatlığı desteklemektedir. David Chipperfield'ın tasarımlarında doğal aydınlatma stratejilerinin bina performansını ve kullanıcı deneyimini olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.
- Sürdürülebilir Malzeme Seçimi ve Kullanımı: İncelenen projelerde, çevresel sürdürülebilirlik ilkelerine uygun olarak geri dönüştürülmüş ve düşük çevresel etkili malzemelerin tercih edildiği görülmüştür. Bu malzeme seçimi, doğal kaynakların korunmasına katkıda bulunmakta ve yapıların yaşam döngüsü boyunca çevresel etkilerini minimize etmektedir. David Chipperfield Architects, malzeme seçiminde sürdürülebilirlik standartlarına uymakta ve bu kriteri tasarım sürecinin bir parçası olarak benimsemektedir.
- Dış Mekân ve Yeşil Alan Entegrasyonu: David Chipperfield Architects projelerindeki çatı bahçeleri, iç avlular, yeşil alanlar ve açık sosyal mekânlar; yapıların yalnızca çevreye uyumunu değil, aynı zamanda kullanıcı ihtiyaçlarını çok yönlü karşılayan esnek bir çevresel tasarım sunmaktadır. Söz konusu alanlar, kullanıcıların sosyalleşmesine, dinlenmesine ve doğayla etkileşimine olanak tanımakta; bu yönüyle hem sürdürülebilir yaşam biçimini desteklemekte hem de ofis yapılarının uzun vadeli işlevselliğine katkıda bulunmaktadır. Yapılan mekân incelemelerinde, açık alanların yapı içi dolaşımı ve mekânsal geçirgenliği artırdığı; bu durumun esneklik kavramıyla doğrudan ilişkili olduğu gözlemlenmiştir.
- Enerji Verimliliği ve Sertifikasyon Standartları: İncelenen yapılar arasında özellikle Karl Ofis Binası, Morland Mixité Capitale ve One Pancras Square'in LEED Gold, HQE / BBC Effinergie ve BREEAM "Outstanding" gibi prestijli sürdürülebilirlik sertifikaları ile belgelendiği görülmektedir. Moganshan Road Ofis Binası ve Novartis Laboratuvar Binası'nda ise kamuya açık kaynaklarda uluslararası sertifikasyon bilgisine rastlanmamakla birlikte, enerji verimliliğini ve çevresel performansı destekleyen çeşitli tasarım stratejileri benimsenmiştir. Bu sertifikasyonlar ve tasarım kararları; enerji tasarrufu, su yönetimi, iç mekân hava kalitesi ve atık azaltımı gibi çevresel performans ölçütlerine uyumu göstermekte, pasif enerji sistemleri, doğal havalandırma ve geri kazanımlı ısıtma-soğutma çözümleriyle desteklenmektedir. Böylece, sürdürülebilirlik odaklı enerji performansı, yapıların uzun ömürlü ve esnek kullanım kapasitesini güçlendiren önemli bir altyapı bileşeni hâline gelmektedir.
- İnsan Odaklı Tasarım: David Chipperfield Architects'ın ofis projelerinde, iç mekân tasarımlarıyla birlikte kullanıcı deneyiminin ön planda tutulduğu gözlenmiştir. İç mekân düzenlemelerinde, çalışanların ve sakinlerin konforu esas alınmaktadır. Ergonomik mobilyalar, rahatlatıcı renk paletleri ve

kullanıcı dostu düzenlemeler, iç mekânlarda yaşam kalitesini artırmayı amaçlar. Farklı çalışma tarzlarına uygun alanlar ve dinlenme bölgeleri gibi çeşitli mekânlar kullanıcılara çeşitli seçenekler sunmaktadır. Tasarım, sadece iş değil, aynı zamanda çalışma ortamının kendisinin de keyifli bir hâle getirilmesine odaklanır. Estetik açıdan hoş detaylar, sanatsal öğeler ve kullanıcıların kişisel alanlarını özelleştirebileceği esnek düzenlemeler bu amaçla kullanılmaktadır. David Chipperfield Architects, mimari tasarımlarında estetik değerlerin yanı sıra kullanıcıların iş ve yaşam kalitesini artırmayı hedefleyen bir anlayış benimsemektedir.

- *Bina İşlevselliği, Donatı Kurgusu ve Çeşitliliği:* İncelenen projeler, çok işlevli kullanıma olanak tanıyan esnek planlamalar içermektedir. Ofis alanları, konut birimleri, ticari ve kültürel mekânların bir arada yer aldığı karma kullanımlı yapılar, farklı kullanıcı gruplarının ve sektörlerin gereksinimlerine uyum sağlamaktadır. Modüler mekân organizasyonları, değiştirilebilir iç duvar sistemleri ve çok amaçlı alanlar, yapıların zaman içindeki işlev değişikliklerine adaptasyonunu kolaylaştırmaktadır. Plan, kesit ve iç mekân görsellerine dayalı analizler, bu mekânsal esnekliğin yalnızca strüktürel kararlarla sınırlı kalmadığını; açık ofis düzenleri, hareketli bölücü elemanlar, modüler ofis mobilyaları ve laboratuvar donatı sistemleri aracılığıyla iç mekân donatısının da yeniden kurgulanabildiğini göstermektedir. Bu bütünleşik yaklaşım, yapıların uzun ömürlü olmasını desteklerken, kent dokusuna uyumlu bir entegrasyon ve farklı kullanıcı profillerine göre yeniden programlanabilme olanağı sağlamaktadır.

Bu çalışmanın sonuçları, David Chipperfield Architects tarafından tasarlanan ofis binalarında benimsenen esneklik ve sürdürülebilirlik odaklı tasarım stratejilerinin kapsamlı bir değerlendirmesini sunmaktadır. Bulgular, esneklik ve sürdürülebilirlik ilkelerinin birbirini tamamlayan tasarım bileşenleri olarak çalıştığını ve Chipperfield'in projelerinde bu iki kavramın mekânsal, strüktürel ve programatik kararlarla bütünleşik şekilde uygulandığını göstermektedir.

David Chipperfield Architects'ın ofis projelerinde, mimari estetik değerlerin ötesinde; çalışanların konforu, işlevsel ihtiyaçları ve psikososyal gereksinimlerine cevap veren, aynı zamanda çevresel etkileri minimize eden bütüncül bir tasarım anlayışı benimsenmektedir. Bu bulgu, çalışmanın literatüre katkılarının biridir: Esnekliğin yalnızca plan tipolojileriyle değil, kullanıcı davranışları ve çevresel performans parametreleriyle birlikte değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Çalışma, mimari tasarımın salt yapısal ve estetik bir faaliyet olmaktan öte, çevresel, sosyal ve ekonomik boyutlarıyla entegre edilmiş çok disiplinli bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, esnek ve sürdürülebilir ofis tasarımlarının, modern çalışma ortamlarında kullanıcı memnuniyeti ve mekân adaptasyon kapasitesini artırmada kritik bir rol oynadığı vurgulanmaktadır. Çalışma "esneklik" ve "sürdürülebilirlik" kavramlarını, beş farklı çağdaş ofis yapısının mekânsal, strüktürel ve programatik özellikleri üzerinden bütüncül bir okuma ile bir araya getirerek alan yazına katkı sunmaktadır. Mevcut literatürde

esneklik genellikle plan tipolojileri ve mekânsal dönüşebilirlik ekseninde, sürdürülebilirlik ise enerji performansı ve malzeme döngüsü bağlamında incelenmektedir; bu çalışma ise her iki kavramın tasarım sürecinde karşılıklı olarak nasıl birbirini güçlendiren ilkeler hâline geldiğini somut örnekler üzerinden ortaya koymaktadır. Ayrıca, incelenen projelere ait teknik çizim analizleri, malzeme tercihleri, aydınlatma stratejileri ve kullanıcı odaklı mekân düzenlemelerine ilişkin gözlemsel verilerin aynı analiz çerçevesinde yorumlanması, literatürdeki “tasarım kararlarının bütüncül ilişkiler ağı”nın görünür kılınmasına imkân tanımaktadır. Bu çerçevede, çalışma esneklik ve sürdürülebilirlik ilkelerinin Chipperfield’ın projelerinde nasıl birlikte işlediğini örnekler üzerinden görünür kılarak bu iki kavramın güncel ofis tasarımındaki karşılıklı ilişkilerini daha anlaşılır hâle getirmektedir. Bulgular, literatürde ayrı başlıklar altında ele alınan tasarım kararlarının uygulamada çoğu zaman iç içe geçtiğini göstermekte; böylece esnek ve sürdürülebilir ofis ortamlarının nasıl kurgulandığına dair daha bütünlüklü bir değerlendirme yapılmasına katkı sunmaktadır.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Araştırma, Etik Kurul Kararı gerektirmemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Makale ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş ve kişi ile çıkar çatışması yoktur.

Üretken Yapay Zekâ Kullanımı Beyanı

Bu çalışma hazırlanırken çeviri ve dil kontrolü amacıyla ChatGPT üretken yapay zekâ aracından yararlanılmıştır.

Finansal Destek Beyanı

Bu çalışma için herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Benzerlik Taraması

Turnitin / iThenticate ve intihal.net

Hakem Değerlendirmesi

Makaleler, çift taraflı kör hakemlik sürecinden geçmektedir.

Dizin Bilgisi

EBSCO ve SOBIAD

Lisans ve Telif

Bu çalışma, Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License (CC BY NC 4.0) ile lisanslanmıştır. Çalışmanın telif hakkı yazara aittir.

Kaynakça

- Afasia Archzine. (2016, Ekim). *David Chipperfield Architects* 3. Ocak 2024 tarihinde <https://afasiaarchzine.com/2016/10/david-chipperfield-architects-3/> adresinden edinilmiştir.
- Afasia Archzine. (2017, Mart). *David Chipperfield Architects – Mixed-use complex, Karlstrasse, Munich*. Ocak 2024 tarihinde <https://afasiaarchzine.com/2017/03/david-chipperfield-77/david-chipperfield-mixed-use-complex-karlstrasse-munich-4/> adresinden edinilmiştir.
- Ağacın İzinde. (t.y.). *David Alan Chipperfield – Portre*. Ocak 2024 tarihinde <https://www.agacinizinde.com/portre/david-alan-chipperfield> adresinden edinilmiştir.
- Altınok Kayan, H. Z. ve Tuncel, D. (2016). Ofis iç mekân tasarımlarında gelişen teknolojiler ışığında esneklik. *Tasarım + Kuram*, 8(14), 79–95. <https://doi.org/10.23835/tasarimkuram.240632>
- Altman, I. (1975). *The environment and social behavior: Privacy, personal space, territory, and crowding*. Brooks/Cole.
- Appel-Meulenbroek, H. A. J. A., Groenen, P. J. M. ve Janssen, I. I. (2011). An end users perspective on activity-based office concepts. *Journal of Corporate Real Estate*, 13(2), 122–135.
- ArchDaily. (2022, Mayıs 18). *Morland Mixité Capitale / David Chipperfield Architects + CALQ*. Ocak 2024 tarihinde <https://www.archdaily.com/982090/morland-mixite-capitale-david-chipperfield-architects-plus-calg> adresinden edinilmiştir.
- Arkiv. (t.y.). *David Chipperfield* Ocak 2024 tarihinde <https://www.arkiv.com.tr/mimar/david-chipperfield1/2409> adresinden edinilmiştir.
- Atasoy, E. (1973). *Mekân ve insan ilişkileri*. İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Bergsten, E. L., Wijk, K. ve Hallman, D. M. (2022). *Implementation of Activity-Based Workplaces (ABW)—The Importance of Participation in Process Activities*. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(21), 14338. <https://doi.org/10.3390/ijerph192114338>
- BAM. (t.y.). *One Pancras Square, King's Cross* [Case study]. Ocak 2024 tarihinde <https://www.bam.co.uk/how-we-do-it/case-study/one-pancras-square-king-s-cross> adresinden edinilmiştir.
- Bartelmus, P. (1994). *Environment, growth and development: The concepts and strategies of sustainability*. Routledge Press.
- Becker, F. ve Steele, F. (1995). *Workplace by design: Mapping the high-performance workscape*. Jossey-Bass.
- Brand, S. (1994). *How buildings learn: What happens after they're built*. Penguin Books.
- BREEAM. (2016). *BREEAM International New Construction Technical Manual*. Building Research Establishment.
- Canbolat, T. ve Ergin, E. (2020). Hazır ofislerin iç mekân tasarım yaklaşımları. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 29(1), 42–56. <https://doi.org/10.35379/cusosbil.640243>
- CALQ Architecture. (2022). *Morland Mixité Capitale*. Ocak 2024 tarihinde <https://calq.fr/fr/projets/morland-mixite-capitale-1266.html> adresinden edinilmiştir.
- Castells, M. (1996). *The rise of the network society*. Blackwell.
- Clements-Croome, D. (2005). Designing the indoor environment for people. *Architectural Engineering and Design Management*, 1(1), 45–55.
- Cooper, I. (2001). Post-occupancy evaluation—Where are you? *Building Research & Information*, 29(2), 158–163.

- Çağatay, K., Yıldırım, K., Gökbulut, N. ve Subaşı, T. (2017). The effects of interior design in open offices on employee's motivation. *Muğla Journal of Science and Technology*, 3(1), 20-26. <https://doi.org/10.22531/muglajsci.281432>
- Çimen, T. (2008). *Teknolojik gelişmelerin sonucunda değişen üretim ilişkilerinin ofis yapılarına etkisi ve ofis ekipmanları* [Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi].
- David Chipperfield Architects. (t.y.). *Novartis laboratory building*. Ocak 2024 tarihinde <https://davidchipperfield.com/projects/laboratory-building> adresinden edinilmiştir.
- David Chipperfield Architects. (t.y.). *Morland Mixité Capitale*. Ocak 2024 tarihinde <https://davidchipperfield.com/projects/morland> adresinden edinilmiştir.
- David Chipperfield Architects. (t.y.). *Office building Karlstrasse*. Ocak 2024 tarihinde <https://davidchipperfield.com/projects/office-building-karlstrasse> adresinden edinilmiştir.
- David Chipperfield Architects. (t.y.). *Office building Moganshan Road*. Ocak 2024 tarihinde <https://davidchipperfield.com/projects/office-building-moganshan-road> adresinden edinilmiştir.
- David Chipperfield Architects. (t.y.). *One Pancras Square*. Ocak 2024 tarihinde <https://davidchipperfield.com/projects/one-pancras-square> adresinden edinilmiştir.
- De Been, I. ve Beijer, M. (2014). The influence of office type on satisfaction and perceived productivity support. *Journal of Facilities Management*, 12(2).
- Devlin, A. S. (2001). *Introduction to environmental psychology*. Wiley.
- Divisare. (2018). David Chipperefield Architects One Pancras Square. Ocak 2024 tarihinde <https://divisare.com/projects/381302-david-chipperfield-architects-simon-menges-one-pancras-square> adresinden edinilmiştir.
- Douglas, J. (2006). *Building adaptation* (2nd ed.). Butterworth-Heinemann.
- Duffy, F. (1997). *The new office*. Conran Octopus.
- Eke, A. (2021). Yaratıcılığı tetikleyen çalışma mekânları: "Paylaşımlı ofisler." *Sanat ve Tasarım Dergisi*, (27), 197-221.
- Elsdon, L. (2012, Nisan). *Tectonic theories and practices of David Chipperfield*. Scribd. <https://www.scribd.com/document/228276728/Theories-and-Practices-of-David-Chipperfield>
- Ergenç, T. T., Ultav Tuna, Z. ve Paykoç Özçelik, E. (2024). Analyzing the satisfaction of coworking space users in terms of control. *Tasarım Kuram*, 20(42), 158-173.
- Estaji, H. (2017). A review of flexibility and adaptability in housing design. *International Journal of Contemporary Architecture "The New ARCH"*, 4(2), 37-49.
- Floornature. (2022, Mayıs 20). *David Chipperfield Architects: La Morland Mixité Capitale, Paris*. Ocak 2024 tarihinde <https://www.floornature.eu/david-chipperfield-architects-la-morland-mixite-capitale-liv-17110/> adresinden edinilmiştir.
- Forty, A. (2000). *Words and buildings: A vocabulary of modern architecture*. Thames & Hudson.
- Geraedts, R. P. (2001, Nisan). Upgrading the flexibility of buildings (Paper No. CLI 03). In *CIB World Building Congress 2001: Performance in Product and Practice*. Wellington, New Zealand: CIB.
- Gerçek, M. (2020). Geleneksel ve yenilikçi işyeri (ofis) düzeni türlerinin çalışanlar üzerindeki etkileri: Karşılaştırmalı bir derleme çalışması. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (55), 91-116. <https://doi.org/10.18070/erciyesiibd.580160>
- Gifford, R. (2014). *Environmental psychology: Principles and practice*. Optimal Books.

- Göçer, Ö., Karahan, E. ve Oygür İlhan, I. (2018). Esnek çalışma mekânlarının çalışan memnuniyetine etkisinin akıllı bir ofis binası örneğinde incelenmesi. *Megaron*, 13(1), 39–50. <https://doi.org/10.5505/megaron.2017.46547>
- Groupe Emerige. (t.y.). *Morland Mixité Capitale / Paris* 4e.Ocak 2024 tarihinde <https://www.groupe-emerige.com/projets/morland-mixite-capitale/> adresinden erişilmiştir.
- Gürkaynak, İ. (2019). Çevresel psikoloji: Doğası, tarihçesi, yöntemleri. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 21(1), 1–9. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000993
- Hoşkara, E. (2007). *Ülkesel koşullara uygun sürdürülebilir yapım için stratejik yönetim modeli* [Doktora tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi].
- İslamoğlu, Ö. ve Usta, G. (2018). Mimari tasarımda esneklik yaklaşımlarına kuramsal bir bakış. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 8(4), 673–683. <https://doi.org/10.7456/10804100/007>
- İtez, Ö. (2022, Haziran 6). *Morland Mixité Capitale*. Arkitera. Ocak 2024 tarihinde <https://www.arkitera.com/proje/morland-mixite-capitale/> adresinden edinilmiştir.
- Karl München. (2024). *Facts*. Ocak 2024 tarihinde <https://karl-muenchen.de/EN/facts> adresinden edinilmiştir.
- Karl München. (2024). *Karl's 'Village Square*. Ocak 2024 tarihinde <https://karl-muenchen.de/EN/garden> adresinden edinilmiştir.
- Kibert, C. J. (2016). *Sustainable construction: Green building design and delivery* (4th ed.). John Wiley & Sons.
- King's Cross. (t.y.). *One Pancras Square*. Ocak 2024 tarihinde <https://www.kingscross.co.uk/one-pancras-square> adresinden edinilmiştir.
- Tuncel, D. B. ve Kayan, H. Z. (2018). *The Design of Flexible Furniture for the New Generation Offices. Civil Engineering and Architecture*, 6(2), 78–87.
- Gifford, R. ve McCunn, L. J. (2018). Appraising and designing built environments that promote well-being and healthy behaviour. L. Steg, A. van den Berg ve J. de Groot (Ed.), *Environmental psychology: An introduction* içinde (2. baskı., ss. 104–112). Wiley.
- Oxman, R. M. (1975). *Flexibility as a planning strategy*. I.T.C.C.
- Pogrebin, R. (2023, Mart 7). David Chipperfield wins the Pritzker Prize for architecture. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2023/03/07/arts/design/david-chipperfield-pritzker-prize-architecture.html>
- Proshansky, H. M., Ittelson, W. H. ve Rivlin, L. G. (1970). *Environmental psychology: Man and his physical setting*. Holt, Rinehart and Winston.
- Reading Office. (t.y.). *David Chipperfield*. Ocak 2024 tarihinde <https://readingoffice.com/david-chipperfield/> adresinden alınmıştır.
- Saurin, R., Ratcliffe, J. ve Puybaraud, M. (2008). Tomorrow's workplace: A futures approach using prospective through scenarios. *Journal of Corporate Real Estate*, 10(4), 243–261.
- Schuller, S., Appel-Meulenbroek, R., Bergefurt, A. G. M., Arkesteijn, M. H. ve den Heijer, A. (2025). *Spatial challenges of hybrid work: An exploration of Dutch university campuses. Facilities*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1108/F-12-2024-0168>
- Shepherd, M. C. (2015). *David Chipperfield*. Encyclopaedia Britannica. Ocak 2024 tarihinde <https://www.britannica.com/biography/David-Chipperfield> adresinden edinilmiştir.
- Spinuzzi, C. (2012). Working alone together: Coworking as emergent collaborative activity. *Journal of Business and Technical Communication*, 26(4), 399–441.

- Stokols, D. (1992). Establishing and maintaining healthy environments: Toward a social ecology of health promotion. *American Psychologist*, 47(1), 6–22. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.47.1.6>
- Tapan, M. (1972). Prefabrike elemanlarla yapımda esneklik ve değişkenlik sorunu. *İTÜ Mimarlık Fakültesi Bülteni*.
- Tezel, F. (2007). *Mimari tasarım eğitimi için sanal doku tabanlı büro binası veri destek sistemi "Talloffice"* [Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi].
- USGBC. (2019). *LEED v4.1 Building Design and Construction Guide*. U.S. Green Building Council.
- Uzel, N. (2001). *Esnek ve adapte olabilir konutlar için değerlendirme rehberi* [Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi]. <http://hdl.handle.net/11527/10412>
- Vale, B. ve Vale, R. (2010). Domestic energy use, lifestyles and POE: Past lessons for current problems. *Building Research & Information*, 38(5), 578–588.
- Vischer, J. C. (2007). The concept of environmental comfort in workplace performance. *Building Research & Information*, 35(6), 647–656.
- Watson, T. J. (2004). *Sociology, work and industry* (5th ed.). Routledge & Kegan Paul.
- WELL. (2020). *WELL Building Standard v2*. International WELL Building Institute.